

KVĚTA LEGÁTOVÁ: ŽELARY

(2001)

Vydání povídkového souboru *Želary* způsobilo nezvyklý rozruch: próza zatím neznámé autorky sklidila značný recenzní ohlas, obratem se umístila v první desítce ankety *Lidových novin* Kniha roku a Květa Legátová za ni získala Státní cenu za literaturu. Pozornost upoutal už překvapivý životní příběh dvaosmdesátileté autorky, učitelky minulým režimem za trest postrkované po zapadlých štacích moravsko-slovenského příhraničí, jež své zkušenosti po letech zúročila v mimořádně vyzrálém textu – dokonce i zkušení recenzenti totiž Legátovou zprvu považovali za debutantku. Relativně záhy nicméně vyšlo najevo, že Květa Legátová

(vl. jménem Věra Hofmanová, 1919–2012) je ve skutečnosti zkušenou autorkou. Již ve čtyřicátých letech, kdy začala psát rozhlasové hry a skeče, přijala pseudonym Věra Podhorná a v šedesátých letech patřila k tzv. brněnské škole rozhlasové hry (vedle Ludvíka Kundery, Milana Uhdeho nebo Antonína Přidala). Pod tímž pseudonymem publikovala také dva prozaické knižní tituly: soubor povídek a situačních dětských portrétů *Postavičky* (1957) a dívčí román *Korda Dabrová* (1961), jehož přímá, tvrdohlavá a názorově nekonvenční hrdinka jako by předznamenávala výrazné postavy želarských mladých žen.

Ač střídmě, publikovala autorka v té době i časopisecky: v letech 1954–1956 uveřejnila v brněnském *Hostu do domu* několik drobných próz, většinou později zařazených do souboru *Postavičky*. V roce 1957 se v almanachu *Dokořán*, vydaném v Krajském nakladatelství Brno, objevila krátká próza *O těžké krvi Zdeňka Tkáče*, dokonce s podtitulem „první kapitola románu *Želary*“, a v roce 1959 opět v *Hostu do domu* úryvek *Vratislav Lipka a malá Bojarová*, svým názvem odkazující ke dvěma ústředním postavám *Želar* – je tedy zřejmé, že *Želary* do definitivní podoby zrály několik desetiletí.

Ze stejného prostředí a okruhu postav autorka později znovu čerpala v dějově přímočařejší a romanticky vyznívající novele *Jozova Hanule* (2002), podle níž Petr Jarchovský napsal scénář k filmu *Želary*.

Ačkoli debata o objevu či znovu-objevení pozoruhodné autorské osobnosti pravděpodobně povzbudila zvědavost širší čtenářské obce, nebyla tím hlavním, čím *Želary* upoutaly pozornost. Nápadný byl zejména charakter textu: temná baladičnost

příběhů zasazených do syrového prostředí meziválečné horské vesnice, typologie postav, přijímajících s neokázale věcným odhodláním svůj životní úděl, a v první řadě enigmatický, ke čtenáři zdánlivě nevšímavý, ale živelný a barvitý styl vyprávění. To vše *Želary* vydělovalo z literárních trendů právě skončených devadesátých let, která preferovala na jedné straně autentické texty typu deníku, vzpomínek či příznaně autobiograficky založených literárních textů, a na straně druhé postmoderně směřovanou imaginativní prózu s příklonem k sebereflexivnímu vyprávění – tedy postupy, akcentující v první řadě roli autora-tvůrce, původce textu, a potažmo tak upozorňující na stvořenost, záměrnost literární výpovědi.

Želary se hlásí ke zcela jiné literární tradici a způsobu vyprávění. Předkládají čtenáři sevřený a kompaktní obraz vyprávěného světa, jehož pravidla a hodnoty je nutno vyvodit z děje a z uvažování jednajících postav; nestávají se totiž předmětem reflexe a vnějších komentářů kohokoli, kdo by stál mimo vylíčený svět. Každá z osmi povídek cyklu představuje výřez z životního osudu jednoho hrdiny; v sevřeném a vůči vnějšímu světu izolovaném světě horské vesnice se všichni stávají epizodními postavami ostatních příběhů, a povídky tak dohromady vytvářejí pevně propojený, v podstatě románový celek.

Střídání dílčích hledisek postav, jež jsou ve vyprávění zprostředkována užitím nepřímé a polopřímé řeči, čtenáři umožňuje nahlížet tytéž události z různých úhlů pohledu a postupně tak pronikat do souvislostí. Vodítkem je mu přitom pouze neslyšný, spíše podvědomě tušený autorský hlas. Důležitou roli při recepci hraje i řazení povídek, které neodpovídá věcné chronologii. Nejen že poslední dvě povídky sahají vzhledem k předcházejícím hluboko do minulosti, ale ani příběhy, které dějově bezprostředně navazují, nejsou zařazeny v logickém časovém sledu (teprve v poslední povídce se objasňuje početí jednoho z hlavních aktérů všech příběhů, Vratislava Lipky; povídka o jeho pobytu v sirotčinci předchází té, v níž se rozhodne do sirotčince odejít, apod.). Dějové události se tak z textu vynořují nejdříve v nenápadných zmínkách jako konstatovaná skutečnost a teprve v určitém momentu se zpětně osvětlí jejich příčiny a vynoří se mnohdy osudové kauzální souvislosti (mimoděčná poznámka lehkovážně pronesená v bezvýznamném rozhovoru nabude tragického významu, když se ukáže, že se stala příčinou smrti jedné z postav).

Čtenář si tak pozvolna sám sestavuje a s každou další povídkou zpětně koriguje spletitou historii dávných skutků, vztahů, křivd, lásek, sympatií a antipatií, z níž aktéři jednotlivých příběhů znají jen určitý omezený úsek. Mentalita postav, jejich životní postoje a motivace jednání jsou mu proto postupně stále srozumitelnější a události – často dramatické až kruté, ale i takové, které vypovídají o sebeobětování, smíření, velkorysosti a odvaze – se tak z čtenářova pohledu dějí v řádu věcí a v logice tohoto zvláštního, uzavřeného světa.

Dějštěm příběhů je chudobná horská vesnice *Želary*, zeměpisně jednoznačně nezasazená, jejíž podoba jako by vznikla abstrakcí mnoha podobných typických

vesnic ať už kopanických, valašských nebo beskydských. Umístění Želar neupřesňuje ani jazyk díla, který se až na ojedinělé výrazy – „pálené“ – udržuje v rovině velmi spisovných výrazových prostředků a ani v pásmu postav nevyužívá žádného konkrétního dialektu; právě tato neurčitost přitom možná paradoxně dodává Želarům jak obecnost, tak jedinečnost. K vesnici patří vnímavý farář, denně konfrontovaný se svou bezmocí poskytnout skutečně účinnou pomoc a útěchu, zahořklý osamělý učitel, který na této zapadlé štaci uvízl, doktor, jehož místní volají, teprve když není zbytí, tedy zpravidla pozdě, anebo když to přikáže místní kořenářka, či spíše čarodějnice Lucka Vojničová, která si svým léčebným uměním a ráznou povahou vydobyla bezvýhradný respekt a již se neodvází odporovat ani opilí rváči. Skromnou obživu tu lze vydobýt jen nekončící úmornou dřinou, každou druhou chalupu její majitel propil, po každé sobotě je třeba opravit v hospodě rozbité židle a umýt krev, učitel musí rodiče chodit upomínat, že školní docházka je povinná, aby děti namísto do školy neposílali už od deseti let do služby, fyzické násilí na ženách je obecně považováno za běžné a na dětech za výchovné. Tvrdý život ve vsi, horami izolované od okolního světa a civilizačních vymožeností, zredukoval životní potřeby i nároky na minimum – současně jako by se však jasněji ukazovalo, co je skutečně podstatné. To, co Legátová svým vyprávěním předestírá a k čemu směřuje především, je systém hodnot v lidské společnosti, osobní zodpovědnost každého jedince za chod světa.

Věci mají v Želarech svůj pevný řád, moderním světem neopracovaný, ale ani nekontaminovaný. Obecně stanovená pravidla většinové společnosti tu ztrácejí na významu. Když se léta tlučená žena vzbouří a spolu s dcerou vidlemi zabije otce za to, že propil i poslední cennou věc, šicí stroj koupený z výdělku, který se před ním podařilo utajit, vezme vinu na sebe a dceři z vězeňské nemocnice napíše, že „*prožívá nejšťastnější období svého života*“: co je jinde ukládáno za trest, může se pro želarské stát i úlevou. Lidská spravedlnost, natož institucionalizovaná, není v Želarech měřítkem. Těhotnou vražednici, která se pokusila připravit o život dvě mužovy děti z předchozího manželství, nechá Lucka Vojničová utéci dřív, než se hospodář vrátí s četníky – ví totiž, že se jí dostane tvrdšího trestu, než by byl ten soudem vyměřený. Totéž však platí i o dobrých úmyslech: když chce kněz zachránit Vratislava Lipku před strádáním se surovým, věčně opilým strýcem, odvede ho do sirotčince. Ani poprvé v životě poznané relativní pohodlí a pravidelné jídlo však Lipkovi nedokáže vynahradiť ztrátu svobody a také kontaktu s jedinou bytostí, k níž tento dětský psanec kdy přilnul, jeho „sestrou po mléce“ Helenkou. Je proto připraven udělat cokoli, aby se do svého zoufalého postavení v Želarech zase vrátil (byť na nabídku odejít do sirotčince původně přistoupil právě proto, aby se dostal z nepoznaného citového područí, kterým si ho Helenka připoutala).

Syrový kraj jako by v lidech konzervoval instinkty jinde už moderním pohodlím překryté. Všechno tu má ostré hrany a jednoznačnou platnost. Co je třeba, vysloví

se jednou větou, a často není ani nutné promluvit nahlas – cit pro situaci a schopnost vycítit nebezpečí, odhadnout protivníkovu sílu a rychle zareagovat se zdají být součástí výbavy nutné k přežití. Úsečnost řeči postav přitom koresponduje i s lapidárním jazykem celého textu, směřujícím výrazově k bonmotu, strohé poznámce, střídmemu pojmenování, ale také k mírné archaizaci („*Nad tím, co spatřila, změnil se její děs v mdlobu*“).

Co je patrné v uvažování a chování dospělých postav, vysvítá ještě jasněji ze zpodobení dětského světa. Dětské společenství se řídí zákony smečky a outsideři, které tlupa pro jejich odlišnost nepřijme (Žeňa, Líza Šeldová) nebo kteří se vůči ní záměrně vymezí (Helenka, Vraťa), musí projevit značnou dávku odvahy a asertivity.

Dětský svět má v díle výsadní postavení nejen proto, že jádro textu je vystavěno kolem životních osudů dospívajícího sirotka Vratislava Lipky; také příběhy dospělých postav zpravidla v retrospektivě odkazují k dětským zážitkům jako stěžejním životním událostem. Prostřednictvím vnitřní perspektivy dětských hrdinů Legátová odhaluje dětství jako naprosto určující období, v němž jsou zárodky budoucí dospělé povahy denně neúprosně opracovávány konkrétními vjemy, dojmy a zážitky. Žádná drobná příhoda není nepodstatná, jakkoli se tak může z perspektivy dospělých jevit – z každé dítě získává zkušenost, jež formuje jeho další chování.

Svět dětí je nezávislý, ponechán sám sobě – dospělí do sporů a nesvárů mezi dětmi nezasahují, pokud se nestanou přímými svědky nějaké vyhocené situace nebo pokud k tomu nejsou donuceni z titulu své funkce (kněz, učitel). Rodičovská výchova, ve většině případů dosti tvrdá, má dopad jen omezený, a navíc spíše mimoděčný – odráží se tu známá teze, že nejvíce se děti poučí z toho, co doma vidí a jak se k nim dospělí chovají, nikoli z toho, co se jim říká. Jejich reakce a závěry jsou zpravidla velmi pragmatické, nicméně to, jak své dosavadní zkušenosti vyhodnotí, záleží rozhodujícím dílem na jejich přirozených povahových rysech. Prostředí lidí samozřejmě formuje, ale zejména je prověřuje, prohlubuje jejich individualitu, apeluje na to dobré i špatné v nich. Na každém potom záleží, které vlohy v sobě vypracuje a které potlačí. Ani sourozenci si proto nebývají svou povahou blízcí (bratr přímého a nadaného Honzy „Šaška“ je nadutý pokrytec, skromnou a pracovitou Julišku její sestra zneužívá jako služebnou a nakonec ji s křivým nařčením vyžene z domu).

Mezi pokrevními příbuznými často z nejrůznějších příčin zuří sveřepý boj na život a na smrt (surovec Michal Lipka propíjí majetek svého svěřence Vratislava a při každé příležitosti si na něm vylévá opileckou zlost, Zuzanku Gorčíkovou její otec téměř zabije za to, že se vdala proti jeho vůli, a starý mlynář a jeho vnučka Žeňa spolu léta bojují o nic menšího než o sebeúctu). Právě příbuzenství tu vzniká volbou – Helenka Bojarová, která zbyla sama z mnoha sourozenců, si vyhledá bratra v Lipkovi, Žeňa se cílevědomě vymaní z vlastní rodiny a vystaví si novou, do níž kromě Lucky Vojničové patří nevlastní dcera Jiřinka, vyvdaná pobuřujícím sňatkem s mrzákem

Rostou, Pavel Juriga vyžene nehodnou matku svých dětí a včetně nevlastního syna Vojty je na Lucčinu radu vychovává s oddanou a vděčnou Juliškou. Příběh za příběhem ukazuje, že spoléhání na ustálená pravidla a na vnější normy, ať již světské, zakotvené například obecným míněním, či církevní, není vhodným životním vodítkem. Nehraje přitom roli, zda jim člověk věří, nebo zda se o ně opírá z alibismu a ze strachu před zodpovědností za důsledky svých činů.

Kritériem v konkrétní situaci člověku musí být především jeho cit a svědomí. Zosobněním této teze je postava želarského kněze, který sám sobě nikdy neodpustil, že v dětství při společné hře nešťastně zabil svého kamaráda. Díky tomu dokáže pochopit strádání malé Ženi, která si po smrti sestry trpce vyčítá, že „není schopna nezištné lásky“, ačkoli takový hřích zpovědní zrcadlo nezná, a rozumí i její rezignaci na „účinnou lítost“, když nedokáže odpustit dědečkovi jeho panovačnost a hrubé chování k okolí. Farářovým protipólem je pak učitel, striktně přesvědčený o tom, co je a není správné, jenž se snaží svou představu prosadit za každou cenu, bez ohledu na prostředky. Abstraktní pravidla však nejsou zárukou dobrého řešení – rozhovorem s Michalem Lipkou dosáhne učitel maximálně toho, že chlapec bude znovu bezdůvodně zbit, a abatyš Isabela ve snaze přivést bratra na správnou cestu způsobí svými autoritativními zásahy jeho životní ztroskotání.

Popírání obecných společenských zásad však není projevem mravního relativismu. Právě naopak: naznačuje, že ani dodržování uznávaných pravidel člověka nevyvazuje z osobní zodpovědnosti za důsledky jeho činů, byť dobře míněných, a že účel nesvětí prostředek. Próza v jednotlivých příbězích vymezuje pevný hodnotový žebříček, v němž je vedle pracovitosti a nezištnosti nejvýše ceněna odolnost a neústupnost – ať již zběsilá (Helenka, Lipka), cílevědomá, až vychytralá (Žeňa) nebo pokorná, pasivní (Joza, Juliška). Z niterného přesvědčení o tom, co je správné, pramení odvaha fyzicky slabších (svým odhodláním raději padnout vyčerpáním, než by nechala umřít člověka, přinutí Juliška Vojtu Zálešáka, aby přivedl pomoc pro svého soka), ale i sebekázeň silných (kovářský tovaryš Joza se raději nechá obecným míněním považovat za hlupáka, než by využil svou fyzickou převahu, pamětliv slov své mrtvé matky, že je příliš silný a mohl by ublížit).

Právě schopnost porozumění a soucit pomáhají udržet svět ve snesitelných mezích. Pro Legátovou jsou spojeny s ženským způsobem uvažování, s mateřským instinktem, který velí starat se, pomáhat a současně respektovat druhého, ale neovládat ho, nevnucovat mu svou vůli. „*Nezměřitelná láska k tomu, co se z nás zrodilo, ochota odpouštět, oběť a slitování, to je podstata Matky,*“ shrnuje Lucka Vojničová svou představu vyšší moci v rouhačském proslavu k církevním hodnostářům, kteří přijeli hodovat na želarskou pouť (192). Nejde tu přitom o žádné feministické dogma ženské dokonalosti; ceněné „mateřské“ vlastnosti, tedy rozvaha, klid a obětavost, nejsou totiž v textu vázány výhradně na ženské postavy. Intuitivní dobrou matkou vlastním i nevlastním dětem jsou sice například Haláková nebo Jozova matka, Juliška nebo

Žeňa, ale podobné schopnosti má i Joza, který se na rozdíl od rodičů laskavě stará o chromou Madlenku a který se sblíží se zarputilou Helenkou, nebo Vilém Svojsík, k němuž se upne osamělá malá Líza Šeldová a jenž z lásky k Lence Lipkové bez váhání prohlásí její nemanželské dítě za své.

Autorka vychází z jiného konceptu než z prostého kontrastu mužského a ženského principu. Řád světa u ní spočívá na přirozených instinktech, k nimž patří na prvním místě odpovědnost za mláďata a obecně za tvory, kteří na nás závisejí, tedy i zvířata. Pohodlí, které přináší civilizace, člověka nezušlechťuje, spíše v něm přehlušuje vlohy, jež jej od pradávna spojovaly s ostatními živými tvory. Tím jej však současně zbavuje odměny, kterou mu nabízejí i obtížné životní podmínky (nebo právě ony), tedy schopnosti vnímat drobné každodenní radosti a krásu, jež je k vidění v běžných věcech. Legátová v *Želarech* nesměřuje k ničemu menšímu než k velmi apelativnímu morálnímu poselství. Díky barvitému vykreslení vesnického světa, ale i ironického humoru, skrytému v jazyce díla i v pohledu vypravěče, a také díky promyšlené struktuře prózy tak ovšem činí velmi elegantně a didakticky: nechává čtenáře, aby si její poučení z textu vydobyl sám.

Strategie vyprávění *Želar*, ponechávající čtenáři autonomní prostor k interpretaci vyprávěných příběhů a k vyvození vlastních závěrů, v době vydání nápadně kontrastovala se čtenářsky manipulativními vyprávěcími postupy, charakteristickými pro právě skončená devadesátá léta. Podobně se *Želary* ze soudobé prózy vymykaly také jazykovým projevem a v neposlední řadě i tematicky. V kontextu české literární tradice má autorčina próza stylově i výrazově nejbliže k poetice dvacátých a třicátých let, a to jednak k Ivanu Olbrachtovi (*Nikola Šuhaj loupežník*, 1933, ale také *O zlých samotářích*, 1913), a jednak – především – ke Karlu Čapkovi, jehož dílo je Legátové blízké jak v rovině myšlenkové, tak z hlediska literárně-technických prostředků; oba autory ostatně i Legátová v rozhovorech sama nejednou zmiňuje jako své oblíbené spisovatele. Společným rysem tu přitom nejsou pouze postavy svérázných, povahově ostře řezaných outsiderů nebo topos uzavřeného lidského společenství, v němž obvyklé životní situace nabývají dramatické jedinečnosti, ale především humánní poselství, k němuž text směřuje, přesvědčení, že literatura by měla ve čtenáři kodifikovat mravní ideály, nikoli jen podat svědectví o době nebo bavit.

Ukázka

V houštině se mihla ženská sukně. Porostem se prodírá porodní bába Lucka Vojničová, útlá šedivá žena s pohledem plným zádumčivé něhy. Jurův zrak ulpěl na nůšce bylin a bez rozmyslu zvolil terč pro své podráždění.

„Kam s tím rancem, kmotra?“

Lucka se zastavila a narovнала záda. Její velké melancholické oči ožily a změnily se k nepoznání.

„Moc se neptej, abych ti skutečně neřekla kam!“

Jura poznává, že ho cizí hněv uklidňuje. Chladí jako olej na spálené kůži.

„Je na vás stížnost, že jste v Želarech vyškubala všechny meze. Lidem scípají kozy. Musím vám napařit pokutu.“

„A já ti napařím pár liskanců na tu tvou drzou hubu! Nevybřeskej na mě a starej se, abys nedostal křivákem mezi žebra, Vojta Zálešák nezapomněl, kdo ho přivedl do kriminálu!“

Jako by se prolomila hráz. Lamači na sebe mrkli.

Ta větrí jako kuna!

„Smějte se, ožralové,“ obrací se k nim Lucka, „vám se to taky spočítá! Každý ví, kdo Vojtovi hospodařil v prázdné chalupě, tuhle Judas má na zdi jeho kukačky, zapři to, mizero, Mária to viděla! A kdo mu rozebral kůlnu, kdo potřeboval tyčky k štěpům? Kdo mu zničil sáně, čí kluk se na nich celou zimu vozil?!“

Jura naslouchá s úlevou. Je najednou klidný, prapodivně šťasten a pln lehkomyšlného rozmaru.

„Mluvte o svých zlodějinách!“ hartusí.

„Tebe,“ vykřikuje Lucka, „tebe dostane nejdřív! A s tebou třeba provaz, tomu je všecko jedno! Piš testament, dokud se ti netřepe ruka!“

(10)

Vydání díla

Želary, Paseka, Praha – Litomyšl 2001; 2. vydání Paseka, Praha – Litomyšl 2011.

Adaptace

Film *Želary* režiséra Ondřeje Trojana (2003) byl natočen podle novely *Jozova Hanule*. Ta se stala také základem divadelní adaptace, která byla pod názvem *Želary* uvedena v divadle Rokoko (dramatizace Věra Mašková, režie Pavel Khek, prem. 10. 3. 2012), divadelní zpracování nicméně integrovalo také některé motivy z povídkového cyklu *Želary*.

Překlady

Německy (2005): *Die Leute von Želary*, přel. Sophia Marzolffová, Deutscher Taschenbuch Verlag, München.

Polsky (2006): *Želary*, přel. Dorota Dobrewová, Kowalska/Stiastny, Warszawa.

Nizozemsky (2007): *De mensen van Zelary*, přel. Edgar de Bruin, Wereldbibliothek, Amsterdam.

Francouzsky (2010): *Ceux de Želary*, přel. Christiane Laferrèreová, Les Éditions Noir sur Blanc, Lausanne.

Ceny

Státní cena za literaturu, 2002.

Reflexe

V příbězích Květy Legátové je s nesentimentální střízlivostí zachycen antipatos bezmocných, kteří přes jednoduché pravdy dospívají nakonec ke katarznímu východisku.

Dora Kaprálová: „Dobře zabydlené bludiště“, *Host* 2002, č. 1, s. 14.

O násilí, utrpení, o nenávisti i dojemných projevech bezmezně odhodlané lásky hovoří autorka s vytříbeným uměním jazyka, který neomylně vyvrhuje frázi a vyprázdňené stereotypy, okamžitě indikující faleš a nevěrohodnost, zejména v ústech učitelů, kazatelů, velkášsky velkohubých zbohatlíků. Na dně sentimentality je krutost: na dně zdánlivé nemilosrdnosti Květy Legátové je láska – to ji činí blízkou např. „krutým povídkám“ jižanské katolické spisovatelky Flannery O'Connorové.

Mojmír Trávníček: „Pozoruhodná prvotina“, *Tvar* 2001, č. 20, s. 20.

Je to svět, v němž platí právo silnějšího. Svět zobrazený ve svém primitivně přírodním základu, bez brýlí mámení, a péče prosvícený jakýmsi zadním osvětlením, duchem, který vnáší do úst němých slovo. Svět, v němž sice lidskost nevíteží, ale je přítomna a je nevyhladitelná, stejně jako jsou nevyhladitelné vzpomínky dítěte z téměř negramotné rodiny na první knihu, jež se mu dostane do ruky.

Jiří Rulf: „Želary, Želary, popelavé skály“, *Reflex* 2002, č. 25, s. 68.

Květa Legátová hraje hru, na kterou nejsme dnes příliš zvyklí: vzdává se lákadla modelovat, vytvářet komponované celky, z nichž vylézají na povrch „pravidla“ – pravidla komponování, ale zároveň i pravidla žití v takovém světě. Zde se nalézá zásadní rozdíl oproti světům Kunderovým, Klímovým, Kohoutovým, Vaculíkovým, Vieweghovým či Urbanovým: rezignace na pozici vidoucího „proroka“, který ví, a nám čtenářům tedy rád sdělí, jak se věci mají, a dokonce i proč jsme právě takoví.

Petr A. Bílek: „Událost, či text?“, *Souvislosti* 2002, č. 1, s. 227.

Slovo autorky

Složitější kompozice byla mým záměrem. Chtěla jsem, aby jedna povídka částečně vyvracela a doplňovala druhou. Protože život v kontrastech spočívá. To, co přijímáme jako skutečnost, můžeme totiž zítra či pozítří vidět úplně jinak. To je naprosto normální pohled.

„Kariéra je jen bezcenná věc“ (rozhovor vedla Dora Kaprálová),

Mladá fronta Dnes 28. 1. 2002, s. D3.

Želary píší vlastně pořad. Jsem přesvědčená, že každý autor má několik myšlenek, které chce sdělit, většinou dost bouřlivých. Někdo napíše tisícistránkový román a v něm je jediná věta, kvůli které to psal. Taký několik takových myšlenek mám, které v psaní prosazují.

„Pozdní sláva Květy Legátové“ (rozhovor vedl Pavel Mandys),

Týden 2002, č. 44, s. 39.

Bibliografie ohlasů

STUDIE: V. Barbořík, *Tvar* 2003, č. 20, s. 16–17; S. Urbanová, *Bohemistyka* 2003, č. 3, s. 193–200.

RECENZE: M. Trávníček, *Tvar* 2001, č. 20; B. Kostřicová, *Literární noviny* 2002, č. 3, s. 8;

D. Kaprálová, *Host* 2002, č. 1; P. A. Bílek, *Souvislosti* 2002, č. 1; O. Horák, *Labyrint revue* 2002, č. 11–12.

Alena Přibáňová